

ראשית צמיחת גאולתנו- חובת אמירת הלל / לע"נ הרב יוסי שוקר זצ"ל

1. שמות רבה (פרשה א')

ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרעים, וכי מצרי היה משה, אלא לבושו מצרי, והוא עברי. דבר אחר: איש מצרי, משל לאחד שגשכו הערוד והיה רץ לתן רגליו במים, נתנן לנהר וראה תינוק אחד שהוא שוקע במים, ושלח ידו והצילו. אמר לו התינוק אילולי אתה כבר הייתי מת. אמר לו לא אני הצלתוך אלא הערוד שגשכני וברחתי הימנו, הוא הצילך. כך אמרו בנות יתרו למשה, וישר בחד שהצלתנו מיד הרועים, אמר להם משה: אותו מצרי שהרגתי- הוא הציל אתכם, ולכך אמרו לאביהן "איש מצרי", בלומר: מי גרם לזה שיבוא אצלנו, איש מצרי שהרג.

2. איכה רבה (פתיחתא, פרשה ל')

זבדי בן לוי פתח (איכה ד, יב): לא האמינו מלכי ארץ וגו', ארבעה מלכים היו, מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הן: דוד ואסא ויהושפט וחזקיהו. דוד אמר (תהלים יח, לה): ארדוף אויבי ואשיגם וגו', אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה בן, הדין הוא דכתיב (שמואל א ל, יז): ויבם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם. מהו למחרתם, רבי יהושע בן לוי אמר לשני לילות ויום אחד, היה הקדוש ברוך הוא מאיר לו בלילות בזיקין וברקים, כמה דתנינן תמן על הזיקין ועל הזועות ועל הברקים, הדין הוא דכתיב (תהלים יח, כט): כי אתה תאיר גרי וגו'. עמד אסא ואמר אני אין בי כח להרג להם אלא אני רודף אותם ואתה עושה, אמר לו אני עושה, שגאמר (דברי הימים ב יד, יב): וירדפם אסא וגו', לפני אסא אין כתיב כאן אלא לפני ה' ולפני מתנהו. עמד יהושפט ואמר אני אין בי כח לא להרג ולא לרדף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה, שגאמר (דברי הימים ב כ, כב): ובעת החלו ברנה ותהלה וגו'. עמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרג ולא לרדף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה, שגאמר (מלכים ב יט, לה): ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור.

3. סנהדרין (צ"ו, א')

למרבה המשרה ולשלום אין קץ וגו' א"ר תנחום, דרש בר קפרא בציפורי: מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה- פתוח, וזה- סתום? ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח, וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מרת הדין לפני הקב"ה: רבש"ע, ומה דוד מלך ישראל, שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך- לא עשיתו משיח, חזקיהו- שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך, תעשהו משיח?! לכך נסתתם.

רש"י: מ"ם שזכינת למרצה המשרה סתום. לכך נסתם- לומר: נסתמו הדברים שעלו צמחצדה ולא נעשה. לשון אחר: שניקש הקב"ה לסתום כרותיהן של ישראל שניקש לעשותו משיח. ומורי רבי פירש: לפי שנסתם פיו של חזקיהו ולא אמר שירה: כל הנסים הללו. שניאל מסנחריב ונתרפא מחליו:

4. שמות רבה (פרשה כ"ג)

אז ישיר משה, הדין הוא דכתיב (תהלים צג, ב): נכון כסאך מאז, אמר רבי ברכיה בשם רבי אבהו, אף על פי שפעולם אתה, לא נתישב כסאך ולא נודעת בעולמך עד שאמרו בניך שירה, לכך נאמר: נכון כסאך מאז, משל למלך שעשה מלחמה ונצח, ועשו אותו אגוסטוס, אמרו לו עד שלא עשית המלחמה היית מלך, עכשיו עשינוך אגוסטוס. מה יש כבוד בין המלך לאגוסטוס, אלא, המלך עומד על הלוח ואגוסטוס יושב. כך אמרו ישראל, באמת עד שלא בראת עולמך היית אתה, משבראת אותו אתה הוא, אלא ככבוד עומד, שגאמר (חבקוק ג, ו): עמד וימד ארץ, אכל משעמדת בים ואמרנו שירה לפניך באז, נתיישבה מלכותך וכסאך נכון, הוי נכון כסאך מאז, באז ישיר.

5. פסחים (קי"ז, א')

אמר רב יהודה אמר שמואל: שיר שבתורה – משה וישראל אמרוהו, בשעה שעלו מן הים. והלל זה – מי אמרו? נביאים שביניהן תיקנו להן לישראל, שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן, ולכשנגאלין – אומרים אותו על גאולתן.

תנו רבנן: הלל זה – מי אמרו? ר' אלעזר אומר: משה וישראל אמרוהו, בשעה שעמדו על הים. הם אמרו: (תהילים קטו-א) "לא לנו ה' לא לנו", משיבה רוח הקודש ואמרה להן: (ישעיה מח-יא) "למעני למעני אעשה". רבי יהודה אומר: יהושע וישראל אמרוהו, בשעה שעמדו עליהן מלכי כנען. הם אמרו "לא לנו", ומשיבה וכו'. רבי אלעזר המודעי אומר: דבורה וברק אמרוהו, בשעה שעמד עליהם סיסרא. הם אמרו: "לא לנו" ורוח הקודש משיבה ואומרת להם: "למעני למעני אעשה". ר' אלעזר בן עזריה אומר: הזקיה וסייעתו אמרוהו, בשעה שעמד עליהם סנחריב. הם אמרו: "לא לנו", ומשיבה וכו'. רבי עקיבא אומר: חנניה מישאל ועזריה אמרוהו, בשעה שעמד עליהם נבוכדנצר הרשע. הם אמרו: "לא לנו", ומשיבה וכו'. רבי יוסי הגלילי אומר: מרדכי ואסתר אמרוהו, בשעה שעמד עליהם המן הרשע. הם אמרו: "לא לנו" ומשיבה וכו'. וחכמים אומרים: נביאים שביניהן תיקנו להם לישראל שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהם לישראל, ולכשנגאלין – אומרים אותו על גאולתן:

6. מגילה (י"ד, א')

תנו רבנן: ארבעים ושמונה נביאים, ושבע נביאות, נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה. מאי דרוש? אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן?! אי הכי, הלל נמי נימא! לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ. יציאת מצרים, דנס שבחוצה לארץ – היכי אמרינן שירה? כדתניא: עד שלא נכנסו ישראל לארץ – הוכשרו כל ארצות לומר שירה, משנכנסו ישראל לארץ – לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. רב נחמן אמר: קרייתא(של המגילה) – זו הלילא. רבא אמר: בשלמא התם (תהילים קיג-א) הללו עבדי ה' – ולא עבדי פרעה, אלא הכא הללו עבדי ה' – ולא עבדי אחשוורוש? אכתי עבדי אחשוורוש אנן.

רש"י: מעצדות לחירות. ציליאת מלכים אמרו קירה על היס: הלל נמי נימא. שהיא קירה: הכי גרסי' אמר רבא צלמא התם כו' ולא עבדי פרעה שהרי לחירות ילאו: אכתי עבדי אחשוורוש אנן. ללא נגאלו אללא מן המיתה:

7. עין אי"ה (ברכות א', עמ' 50)

דר במעי אמו ואמר שירה, יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ובמזלות ואמר שירה, ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה, ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, נסתכל ביום המיתה ואמר שירה.

הבדל יש בין המסתכל רק בהשקפה שטחית על המציאות, הוא לא יוכל להכיר רוממות ה' והדר גאונו ועם זה הוד נפש האדם, רק מהדברים הגלויים בסימני החכמה שבמציאות. כדברי חובות הלכות, שבסימני החכמה הגלויים – המשכיל והכסיל שוין בהם. אבל החכם האמיתי, הוא יחדור אל סימני החכמה הצפונים, שלעין הרואה רק חיצוניות הדברים לא יוולד מהנה שום רוממות נפש. החכם האמיתי, יכיר החוט של חסד ההולך בכל המעשים כולם מהתחלתם עד מטרם, ויכיר נפלאות השם ית' ויודה לשמו.